

ORMANLARIN SERA ETKİSİ ÜZERİNDEKİ RÖLÜ

Gelecekteki kaynaklar ile ilgili çalışma yapan, Washington Uzman Danışmanlar Grubu'na göre, Avrupa, Kuzey Amerika ve eski Sovyetler Birliği'nde yer alan ormanların son kırk yıl içerisinde çok fazla büyüme göstermiş olması, sera etkisine karşı koymaktadır. Ambio isimli dergide yayımlanan bu bulguların, elektrik santralleri ve araba egzozlarından atmosfere yayılan karbondioksit emisyonlarını engelleme konusunda gönülsüz davranan sanayileşmiş ülkeler için rol gösterici bir rol oynaması mümkündür.

Ormanlar, yer yüzündeki toplam karbon miktarının yaklaşık olarak beşte dördünü, yani 1500 milyar ton karbonu bünyesinde barındırmaktadır. Son zamanlara kadar, 19. yüzyılda kuzey yarıkürede ve son dönemde içerisinde de tropik bölgelerde karşılaşılan ağaç kıyımının, mevcut karbon yükünün hatırı sayılır bir kısmının, sera etkisini yaratmakta olan gazlar içerisinde en fazla öneme sahip bulunan karbondioksite dönüştürülmesi doğru kaymasına neden olduğu düşünülmektedir.

Bu görüş karşısında Sedjo, yılda en az 700 milyon ton civarında karbonun, büyük bir çoğunluğu son kırk yıl içerisinde dikilmiş bulunan iliman bölge ormanları tarafından atmosferden emilmekte olduğunu öne sürmektedir. Bu değer ise, Sedjo tarafından yıllık yaklaşık olarak 1 milyar ton civarında olduğu öne sürülen ve tropik bölge ormanlarının yok edilmesi sonucunda atmosfere karışan ilave karbon miktarına hemen hemen eşittir.

Sedjo kendi bulgularının, kayıp karbon deposu geziminin "çözülmesi konusunda oldukça büyük bir mesafenin katedilmesinin olanaklı kıldığını" öne sürmektedir. Hava kirliliği ve ormanların yok edilmesi sonucunda her yıl atmosfere karışmakta olan 7 milyar ton civarındaki karbonun nereye gittiği sorusu, atmosfer olayları ile uğraşan bilim adamları tarafından tam anlamıyla cevaplanamayan ve henüz gezimini koruyan bir sorudur. Her yıl yaklaşık üç milyar ton karbon atmosfere karışarak, sera etkisini artırıcı bir rol oynamakta ve 2 ilâ 3 milyar ton civarında bir miktar ise, okyanuslar tarafından tutulmaktadır. Geriye kalan karbon, açıklanamayan bir şekilde "kaybolmaktadır".

Şimdilerde ise bu kayıp karbon miktarının, atmosfere karbondioksit karışmasında önemli bir paya sahip olan büyük elektrik santralleri ile otoyolların civarında bulunan yeni iliman bölge ormanlarında toplanmakta olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Sedjo, Avrupa'nın bazı bölümlerinde "orman genişletme çalışmalarının 1800'lü yılların ortalarına kadar eskilere dayandığını ve 25 Avrupa ülkesinden 24'ünün 1954 ilâ 1984 yılları arasında orman alanlarını genişletmiş olduklarını" ifade etmektedir. İsveç'te gelişmekte olan orman miktarı 50 yıl öncesine göre % 50'lik bir artış göstermiştir. Tarım alanlarını "bir kenara bırakarak" tahıl dağlarının küçültülmesi şeklindeki yeni Avrupa politikaları, orman miktarlarında artış meydana gelmesine yol açacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, tarla açma çalışmalarından arta kalan araziler yeniden ağaçlandırılarak orman haline getirilmektedir. Bu yolla, New Hampshire civarındaki ormanlık arazi miktarı, % 50 seviyesinden % 86'ya çıkarılabilmektedir. Kendi sınırları dahilinde yer alan ormanlık arazi miktarını 25 yıllık bir süre içerisinde 70 milyon hektar, diğer bir deyişle İngiltere'nin üç katı civarındaki bir alan kadar artıran eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, ağaçlandırma çalışmaları konusunda liderliği elinde bulundurmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in iklim değişikliği konulu hükümetlerarası panelinde, ormanların sera etkisi üzerindeki rolü ile ilgili tahminlerde bulunulmaktadır. Bu varsayımların Sedjo'nun bulgularını doğrular bir şekil alması halinde sanayileşmiş ülkelerin, atmosferde karbondioksit birikimi içerisindeki payları konusunda haksız bir şekilde teşhir edilmekte olduklarını iddia etmelerine giden yol açılmış olacaktır.

Atmosferde biriken karbondioksit oranı içerisindeki paylarını dengelemeye davet eden İklim Anlaşması, ülkelere, yukarıda belirtilen sonuca ya atmosfer içerisine salınan emisyon oranlarını azaltma ya da orman gibi karbon "depolarını" artırma seçeneklerini tanımaktadır.

New Scientist 11 Temmuz 1992'den çev.:
Deniz Genez, Fatih Köz

astronom bulunuyordu. Semerkand gözleminde ise, Kadızâde ve Ali Kuşçu, Uluğ Bey ile birlikte çalışmışlardır. Bu gözlemevi, Uluğ Bey'in öldürülmesinden sonra on yıl kadar oğlu tarafından yönetilmiştir. Tebriz gözlemevinin ancak birkaç yıl çalıştırılıp, Gazan Han'ın 1304 yılında ölmesinden sonra dinî nedenlerle yakıldığı sanılmaktadır. **Burada bir önemli nokta da İslâm'da büyük gözlemevlerinin hükümdar tarafından kurulmuş ve desteklenmiş olmasıdır.**

Aslında bugün İslâm dünyasındaki astronomi çalışmaları yeterince gün ışığına çıkarılmış değildir. Medreselerin gözlemevi niteliğinde yapılmış olması, kubbelerinin altında kuyuların bulunması astronomi gözlemleriyle ilişkili olabilir. İslâm dünyasının

astronomi bilimine etkisi öylesine büyük olmuştur ki, bugün parlak yıldızların bütün dünyada kullanılan isimleri genellikle Arapçadır. Örneğin Algol, Antares, Aldebaran, Adhara Almar, Alphard sadece a harfinde tüm dünyada kullanılan birkaç parlak yıldızın Arapça isimidir. Hâlâ kullanılan astronomik terimlerin birçoğu İslâm kaynaklıdır. Örneğin zenit, nadir, azimut, almukantar vs., yine Batı'da turkuet ya da turketum denen ve açı ölçmeye yarayan gözlem âleti İslâm gözlemevlerinde geliştirilmiş Türk gözlem âletidir.

Bu yazı Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın "The Observatory in Islam" adlı kitabından yararlanılarak hazırlanmıştır.